

KTUDEN'T

BİLİM VE KÜLTÜR DERGİSİ

TEMMUZ 2024-SAYI 4

YANAN AĞIZ SENDROMU

MÜZİĞİN RENGİ,
KELİMELEİN TADI;
SİNESTEZİ

BEYNİN KAFEİNLE İMTİHANI

İMTİYAZ SAHİBİ
BUKET YARDIMCI

EDİTÖR
ZEYNEB ŞEHADET AKIN

EDİTÖR YARDIMCILARI
BUKET YARDIMCI
SILA TÜRKMEN
AYŞE NUR ÖNDER
MIHRİBAN BEKTAŞ
CEMRE AKSOY

ÇALIŞMA KURULU
ZEYNEB ŞEHADET AKIN
HATİCE KANTER

SOSYAL MEDYA
ZEYNEB ŞEHADET AKIN
ZEYNEP SENA YİRMİBEŞ

GRAFİK/DÜZENLEME
ZEYNEB ŞEHADET AKIN

ZEYNEB ŞEHADET AKIN
EDİTÖR

“Bu dünya soğuyacak günün birinde,
Hatta bir buz yığını
Yahut ölü bir bulut gibi de değil,
Boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
Zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız.

Şimdiden çekilecek acısı bunun,
Duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
‘Yaşadım’ diyebilmen için...”

“Yaşadım” diyebilmek için rutinlerimizin dışına çıktığımız, her gün aynı olmasa bile çoğu zaman büyük bir şevkle çalıştığımız, gece uyurken aklımıza geldiğinde gülümsediğimiz ve her şeyden önemlisi böylesine sevdiğimiz dergimiz Ktuden’t bugün dördüncü sayısı ile sizlerle buluşmaya hazırlanıyor.

2018’den beri bizlerle var olmaya çalışan ve bir öğrenci geleneği haline getirmeye çalıştığımız dergimize; üst üste başımıza gelen yoğun pandemi süreci, 2023 Kahramanmaraş depremi gibi elim hadiselerden dolayı mecburi bir ara vermek zorunda kaldık. Ancak dış hekimliği öğrencilerinin özelinde olmakla birlikte tüm halkımızın damarlarına işlemiş olan, pes etmeme ve küllerinden yeniden doğma gücü sayesinde tekrar ayağa kalktık. Her şeyi sıfırdan inşa etmeye çalıştığımız bu yolda yeri geldi literatür taramayı öğrendik yeri geldi tasarım yapmayı öğrendik.

Öğretirken öğrendiğimiz, akademik becerilerimizi geliştirdiğimiz, sosyal yönümüzü keşfettiğimiz, hastalarımızla olan ilişkimize yeni bir dinamik kattığımız bu dergi; yıllar süren bir vizyon, çaba ve birikimin eseridir.

Berber var olduğumuz tüm diş hekimi adaylarına, diş hekimlerine, Ktü Diş Hekimliği’nin her bir ferdine ve özellikle saygıdeğer hocalarımıza ne kadar teşekkür edersek edelim yetersiz kalacağız. Ancak hakkını ödeyemeyeceğimiz insanların başında şairin de dediği gibi kimse onları bunun için zorlamışken kendini feda eden kahramanlarımız yer alıyor.

“Yaşamayı ciddiye alacaksın,
Yani o derecede, öylesine ki,
Mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
Yahut kocaman gözlüklerin,
Beyaz gömleğinle bir laboratuarda
İnsanlar için ölebileceksin,

Hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
Hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
Hem de en güzel en gerçek şeyin
Yaşamak olduğunu bildiğin halde.”

Bu sayımızı bize şu an bu satırları özgürce yazma fırsatını tanıyan Cumhuriyetimizin 100. Yılına kurucularına armağan ediyoruz.

MİSYONUMUZ;

Başta içinde bulunduğumuz mesleğin dayandığı bilimsel temelleri, toplum sağlığının korunmasını esas alan bilgileri, mesleğimizle farklı alanların sayısız bağlantılarını ve insanı ilgilendiren bilimsel ve sanatsal tüm içerikleri kurmuş olduğumuz KTUDEN'T ağı ile ulaşımı mümkün olmayan noktalara ulaştırmaktır.

VİZYONUMUZ;

Günümüz dünyasında hayatımızın her noktasında yansımaları olan fakat zihinlerde hak ettiği yere sahip olmayan bilimi, insanlığın zihninde olması gereken konuma yerleştirmek ve böylece cehaletin hakimiyetini sona erdirmektir. Yaşamın her yerine bilinse bakabilmeyi öğrenmek ve öğretmek, bununla birlikte bakılan yerde görünenleri artırmaktır.

İÇİNDEKİLER

5

MÜZİĞİN RENGİ,
KELİMELEİN TADI;
SİNESTEZİ

8

ORTODONTİ VAKA
SUNUMLARI

11

ÇOCUK DİŞ HEKİMLİĞİNDE
VELİLERİN KAFASINDAKİ SORU
İŞARETLERİ VE CEVAPLARI

14

BEYNİN KAFEİNLE İMTİHANI

16

PRİMATLAR NEDEN
"BABACIK" DİYEMİYOR

17

KÜÇÜK GÖRÜNEN BÜYÜK DEĞİŞİM:
KENDİNİ DEĞİŞTİR, DÜNYA DEĞİŞSİN

19

DİŞ HEKİMİ SADECE DİŞ
PROTEZİ Mİ YAPAR?

22

YALNIZ EVİN BAHÇESİNDEKİ
RENKLER

24

YANAN AĞIZ SENDROMU

26

CARAVAGGIO'NUN "DİŞÇİ" Sİ

MÜZİĞİN RENGİ, KELİMELERİN TADI; SİNESTEZİ

Ayşe Nur ÖNDER

Hiç bir havai fişek gösterisi izlerken orkestra dinliyor gibi hissettiniz mi? Ya da dokunduğunuz kumaşın tadını aldığınız oldu mu ya da kokladığınız bir yemek kafanızda onlarca şeklin oluşmasına sebep oldu mu? İşte sinestezi hastalarına tam olarak bu oluyor. Peki nedir bu sinestezi?

Sinestezi kelimesi Yunancadaki syn (birlikte), aithesies (duygu,his) kelimelerinin birleşmesiyle oluşur. Kelimenin kökünden de anlaşılacağı gibi sinestezi bireyin bir tür uyararı başka bir tür uyararla bağdaştırmasıyla ortaya çıkan beyin işleyişinin anormal bir biçimidir.Bu durumu yaşayan kimselere sinestet denir.Her yirmi bin kişide bir görülür.

Sinestetlerin bazıları harflerin rengini görebilir, bazıları kokuların sesini duyabilir hatta bazıları seslerin tadını alabilirler. Örneğin onlar için: A harfi kırmızı, gülün kokusu DO notası gibi, salı günleri ise mutsuzdur. Üstelik uyarıcılar eş zamanlı oluşur örneğin koku ses sinestezisinde aynı zamanda hem kokuyu alırlar hem de sesini duyarlar.

Peki buna ne sebep olur? Beynin fusiform gyrusundaki görsel grafem alanı aynı gyrustaki V4 renk alanına bitişiktir. Biz anne karnındayken aralarında akson bağlantıları bulunur. Fakat zamanla bu aksonlar tabiri caizse budanır. Eğer budanma sırasında bir aksaklık olursa sinestezi dediğimiz durum ortaya çıkar.

Araştırmacılar sinestezinin oluşumunu üç temel başlıkta inceliyorlar; İlki gelişimsel yani doğuştan olan , genetiğimize bağlı gelişen. Diğeri farmakolojik . LSD benzeri uyuşturucuların sebep olabileceği sinestezi. Bir diğeri ise edinimsel yani epilepsi, mani , şizofreni gibi hastalıkların sebep olduğu sinestezidir.

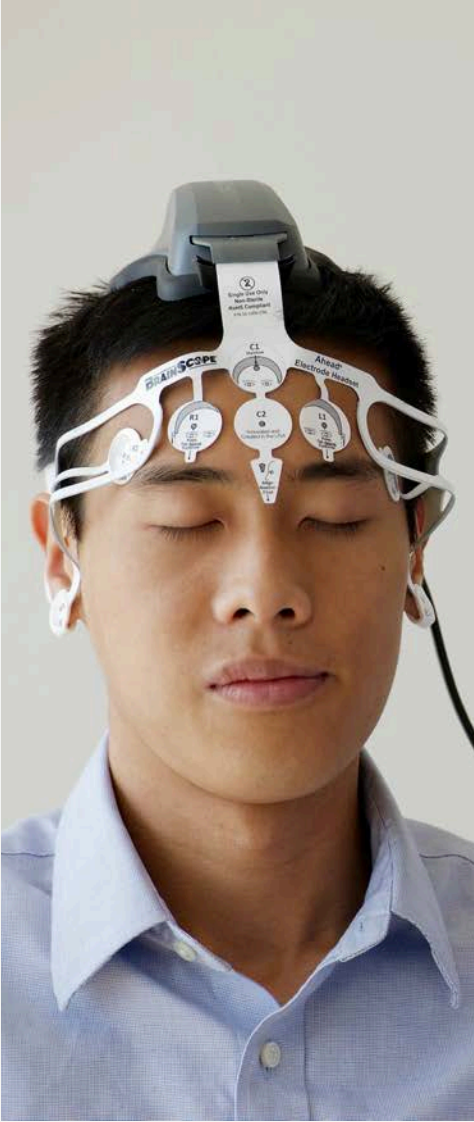

Kimi zaman da beyne alınan bir darbe sonucu ortaya çıkabilir. Hatta yapılan araştırmada travmatik beyin hasarı geçiren bir müzisyende sinestetik bulgular ortaya çıkmıştır. Üstelik müzisyenin yaratıcılığında da artış gözlenmiştir. Sinestezi yaratıcılığa etki gösterir mi ki dediğinizi duyar gibiyim. Elbette. Olağandışı duyuşal ilişkilendirmeleri yüksek olmasından ötürü sinestetler; Yaratıcılık dediğimiz özgün yollardan yeni fikirler geliştirme konusunda sinestet olmayanlara göre daha yeteneklidir. Aslında yapılan araştırmalar hepsinin birbiriyle bağlantılı olduğunu gösteriyor. Sinestetler kompleks harf, sayı dizilerini görsel kodladıkları için hafızaları kuvvetli, hafızalarından dolayı yaratıcılıkları yüksek bundan dolayı da sanat alanında başarılılar.

Sinestezinin günümüze kadar tanımlanmış seksen farklı türü vardır. Bunların bazıları şu şekildedir; Grafem-renk sinestezisi: Grafem bir yazı sistemindeki en küçük anlamlı birimdir. Harf, sayı, imla işaretleri gibi. Bu sinestezi türünde kişi harfleri veya sayıları belirli renklere sahipmiş gibi görür. Örneğin A harfi kırmızıdır, yedi rakamı sarıdır. Bu tür görsel kodlama bireyin kompleks harf veya sayı dizilerini ezberlemesine yardımcı olur. Nitekim pi sayısını ezberleme yarışmalarında sinestetlerin başarısı bunu kanıtlar niteliktedir. Formülleri renkli gören ünlü fizikçi R. Feynman, harfleri renkli gören ünlü yazar Vladimir Nobakov bu sinestezi türüne sahiptir.

Ses—renk sinestezisi (Kromestezi): Bu sinesteziye sahip kişiler seslerin rengini görebilir. Sol notası pembe , La ise sarı olabilir. Notaların rengini görmek bu kişileri enstrüman çalma konusunda bir adım öne taşır. Ünlü besteci Hans Zimmer , şarkıcı Beyoncé hatta alternatif akımın, neon lambanın, indüksiyon motorunun mucidi ünlü fizikçi Nicola Tesla da bu sinestezi türüne sahiptir.

Renk - tat sinestezisi: Bu sinestezi türünde sinestetler gördükleri renklerin tatlarını alabiliyorlar . Örneğin mavi renk şeker gibi turuncu ise daha acı bir tat verebiliyor. Amerikalı ünlü oyuncu Marilyn Monreo da bu sinesteziye sahiptir. Daha sayamadığım onlarca sinestezi türleri var ve bunlara sahip bazı ünlüler şu şekildedir; Duka Ellington, Pharrell Williams, V. Van Gogh , David Hockney, Lady Gaga, Billie Eilish. . . İşte ilgisiz görülen alanlar arasında bağlantı kurabilen metafor yetenekleri yüksek sinestetlerin bu başarısı şaşırtıcı değil.

Tüm bu olumlu yönleri akıllara şu soruyu getiriyor: Sinestezi hastalık değil de mucize mi acaba? Aslında bazı araştırmacılar sinesteziyi hastalıktan ziyade deha belirtisi olarak niteleseler de genelden farklı olmalarıyla hastalık diye de adlandırılabilir. Ancak genel dediğimiz sinestet olmayan bizler de günlük yaşantımızda bazı duyular arası ilişki kurarız. Bazı renkleri sıcak bazılarını soğuk diye adlandırırız. Hatta bazen yediğimiz peyniri keskin, sevdiğimiz bir insanı tatlı diye niteleyebiliriz. Bu nasıl mı oluyor? Araştırmacılar aslında hepimizin duyular arasında bağlantı kurduğumuzu ancak sinestetlerde bu durumun daha fazla yaşandığını söylerler. Kim bilir belki de biz bu dünyayı eksik algılıyoruz ?

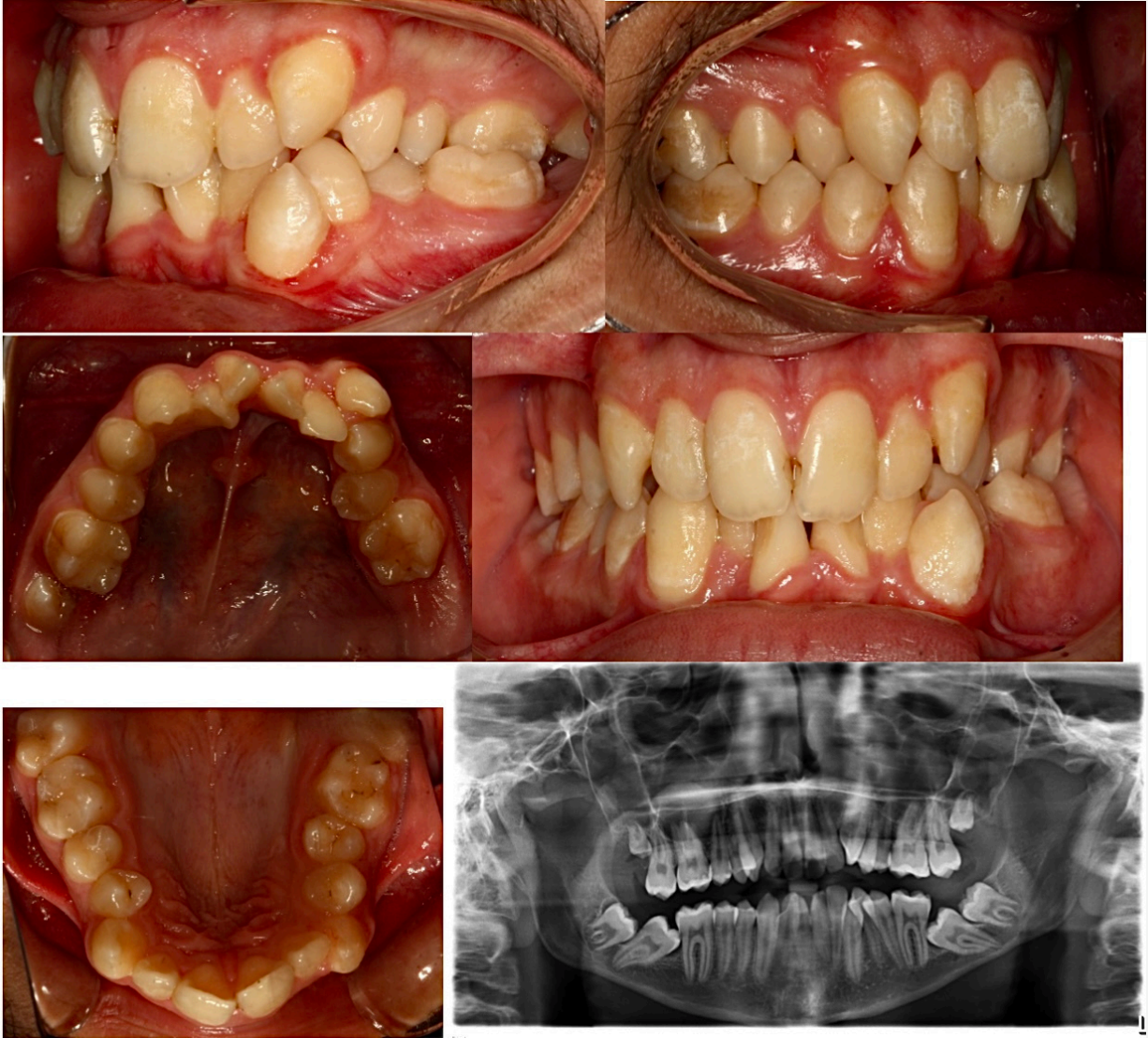
1

Dişlerinde çapraşıklık şikayetiyle kliniğimize başvuran on yedi yaşındaki erkek hastanın klinik ve radyolojik muayenesinden sonra tedavi sürecine karar verilmiştir.

Herhangi bir sistemik rahatsızlığı bulunmayan ve oral hijyeni orta derecede olan, iskeletsel sınıf iki, dişsel sınıf iki subdivizyon hastamıza; Ortodontik sabit tedavi, alt tek keser çekimi ve yedi numaralı dişin cerrahi dikleştirilmesi planlanmıştır.

Yirmi beş ay süren tedavi sonucunda hastamız istediği sağlıklı gülüşe kavuşmuştur.

Tedavi öncesi ağız içi kayıtları:

ÜST ÇENE: -6mm yer darlığı

ALT ÇENE:-10,5 mm yer darlığı

OVERJET: 2mm

OVERBITE: 2,5 mm

Tedavi sonrası ağız içi kayıtları:

2

Ön iki dişindeki açıklık şikayetiyle kliniğimize başvuran on iki yaşındaki kadın hastanın klinik ve radyolojik muayenesinden sonra tedavi sürecine karar verilmiştir. Herhangi bir sistemik rahatsızlığı bulunmayan ve oral hijyeni orta derecede olan, iskeletsel sınıf iki, dişsel sınıf iki hastamıza ; Twin blok ve sabit ortodontik tedavi planlanmıştır. Otuz aylık tedavi sonunda hastamız istediği sağlıklı gülüşe kavuşmuştur.

TEDAVİ ÖNCESİ AĞIZ İÇİ KAYITLARI

9

ORTODONTİ VAKA SUNUMLARI

ÜST ÇENE: -2 mm yer darlığı
ALT ÇENE:-2 mm yer darlığı
OVERJET: 6.5 MM
OVERBITE: 5,5 MM

TWIN BLOK SONRASI KAYITLAR

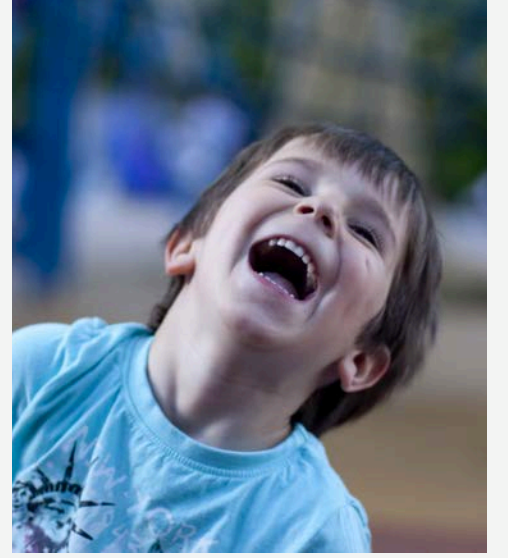

TEDAVİ SONRASI AĞIZ İÇİ KAYITLARI

ÇOCUK DIŞ HEKİMLİĞİNDE VELİLERİN KAFASINDAKİ SORU İŞARETLERİ VE CEVAPLARI

Merinaz ZEİNALİYEVA

1 ESKİDEN DİŞİ TEDAVİ ETMEDEN ÇEKERDİK ŞİMDİ NEDEN TEDAVİ EDİYORUZ?

Erken süt dişi kayıplarında çiğneme fonksiyonu azalacağı için çocukların beslenmesi zorlaşır. Özellikle ön bölgede yaşanan kayıplar neticesinde yaşanacak estetik problemler de çocukların gelişim dönemindeki psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca belli diş kayıplarına bağlı belli seslerin net çıkarılmaması da fonetik açıdan olumsuz bir tablo ortaya çıkarır.

2 ÇOCUĞUMUN DİŞİNDE ABSE OLDU NEDEN ÇEKMIYORUZ?

Dişte ileri düzey enfeksiyon söz konusu olduğunda çekim düşünülebilir. Çünkü alttaki daimi dişin enfeksiyona bağlı olarak gelişiminin olumsuz etkilenmesi istemediğimiz bir durumdur. Ayrıca bu durum oluştuğunda meydana gelecek gelişim bozuklukları ve renklenme daha komplike tedavileri beraberinde getirir.

3 NEDEN DAIMİ DİŞİMİZ SÜRMEĞİ/OLUŞMADI ?

Genetik, beslenme ,ilaçlar, çevresel faktörler, çapraşıklık, erken çekilen dişlerde yer tutucu yapılmaması sonucu boşluğa devrilen dişler, kist ve tümörler nedeniyle dişler oluşmayabilir/ sürmeyebilir. Bu gibi durumlar diş hekimleri tarafından tespit edilir ve tedavi planlanır.

4 SÜT DİŞLERİ NEDEN BİRBİRİNDEN AYRIK

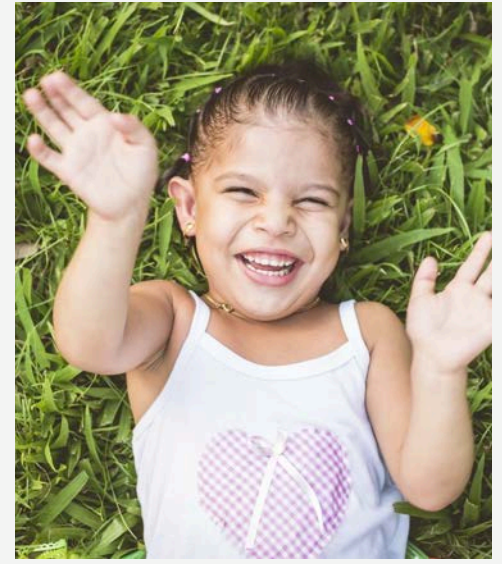
Süt dişlerin arasında olan boşluklar fizyolojiktir . Bunun nedeni süt dişlerinin boyut olarak daimi dişlere göre daha küçük olmasıdır .Daimi birinci büyük azı dişi sürdüğünde dişler orta hatta doğru kayar.Böylece boşlukların kapanması sağlanır.

5 FLOR UYGULAMASI ZARARLI MI?

Flor içerikli diş macunu kullanımının veya diş hekimliğindeki flor uygulamalarının doz aşımı söz konusu olmadığı sürece son derece faydalı olduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konmuştur. Flor uygulamaları dişlerin mine tabakasında bozulan mineral içeriğinin tekrar yerine konmasını sağlar. Var olan çürüklerin ilerlemesini durdurur ve bu sayede erken diş kayıplarının önüne geçmede önemli bir yer teşkil eder. Sağlıklı dişlerde bakteri tutunmasını ve sonrasında oluşabilecek çürükleri engeller. Üç/altı aylık aralıklarla düzenli olarak uygulanır.

6 FISSÜR ÖRTÜCÜ NEDEN YAPILIYOR, SONUÇTA DOLGU YERİNİ TUTMUYOR?

Dişlerin çiğneyici yüzeyinin girintili çıkıntılı olmasından dolayı plak (gıda) birikimi ve çürük için yatkın bölgelerdir. Ağız hijyeni iyi olan bireylerde bu bölgelerde çürük gözlenmesi durumu daha dikkat çekici ve önemlidir. Fissür örtücüler; Uygulanacak dişlerin yüzeylerini, girintili çıkıntılı halden sıg hale getirerek çürük oluşturuıcı bakterileri ve bu bakterilerin oluşturdukları asitleri elimine ederek ve minenin demineralizasyonunu engelleyerek koruyucu bir tabaka oluşturan rezin materyallerdir.

7 YER TUTUCU GEREKLİ Mİ ?

Süt dişlerinin fizyolojik düşme zamanından önce çeşitli nedenlerle çekilmesi sonucu çekim boşluğunun komşu dişler tarafından kapanmasıyla ortaya çıkabilecek anomalileri önlemek için yapılan apareylerdir. Normalde dişler ağız ortamında çeşitli kuvvetlerin etkisi altındadır. Kontakt okluzyon, sürme kuvveti ve kas yapıları gibi kuvvet unsurları birbirlerini dengelediği müddetçe konumları değişmez.

Ancak bazen dişler üzerinde etkili olan bu kuvvetlerin dengesi bozulur ve sonuçta fizyolojik bir kayma oluşabildiği gibi istenmeyen diş hareketleri de meydana gelebilir. Bu gibi durumlarda yer tutucu devreye girer. En iyi yer tutucu kendi dişimizdir mümkün olduğunca tedavi edip korumaya çalışmalıyız. Birincil amacımız alttaki daimi dişin sürmesi için gerekli yeri korumaktır. Yapılmadığı durumlarda yer darlığına bağlı çapraşıklık, uygun olmayan estetik sonuçları ve psikolojik sorunları yaratır. Bu durum söz konusu olduğunda ilerleyen dönemde ortodontik tedavi gereksinimi doğurur.

8 ÇOCUĞA BIBERONU/EMZİĞİ NEDEN BIRAKTIRMALİYİZ ?

Emme refleksi bebekte doğuştan gelen bir dürtüdür. Beslenmesi ve bazen sakinleşmesi için bu reflekse ihtiyaç duyar. Bu amaçla kullanılan emzik, biberon veya parmak emme alışkanlığının uzun süre devam etmesi çenelerin ve dişlerin gelişimini ve birbirleriyle olan ilişkilerini bozabilir. Bunun sonucunda ağız solunumu ,damağın derinleşmesi , arka dişlerin ağız boşluğuna uzaması, çapraşıklık gibi olumsuzluklar ileriki zamanda ortodontik tedavi ihtiyacına yol açar. Belirtmek gerekir ki biberonun - emziğin şekerli gıdalarla, gece yatmadan veya gün boyunca kullanılması çürük oluşma riskini artırıyor .

9 FİSSÜR ÖRTÜCÜ NEDEN YAPILIYOR, SONUÇTA DOLGUNUN YERİNİ TUTMUYOR?

Süt dişlerinin fizyolojik düşme zamanından önce çeşitli nedenlerle çekilmesi sonucu çekim boşluğunun komşu dişler tarafından kapanmasıyla ortaya çıkabilecek anomalileri önlemek için yapılan apareylerdir. Normalde dişler ağız ortamında çeşitli kuvvetlerin etkisi altındadır. Kontakt okluzyon, sürme kuvveti ve kas yapıları gibi kuvvet unsurları birbirlerini dengelediği müddetçe konumları değişmez.

Ancak bazen dişler üzerinde etkili olan bu kuvvetlerin dengesi bozulur ve sonuçta fizyolojik bir kayma oluşabildiği gibi istenmeyen diş hareketleri de meydana gelir. Bu gibi durumlarda yer tutucu devreye girer. En iyi yer tutucu kendi dişimizdir, mümkün olduğunca tedavi edip korumaya çalışmalıyız. En önemli amacımız alttaki daimi dişin sürmesi için gerekli yeri korumaktır. Yer tutucu yapılmadığı durumlarda yer darlığına bağlı çapraşıklık, uygun olmayan estetik sonuçlar ve psikolojik sorunlar oluşur. Bu durum söz konusu olduğunda ilerleyen dönemde ortodontik tedavi gereksinimi doğar.

BEYNİN KAFEİNLE İMTİHANI

Cemre AKSOY

Herkesin kahve tüketme sebebi farklı olsa da temelde içeriğindeki kafeine ulaşmak ve merkezi sinir sistemi (MSS) üzerinde uyarı oluşturmak amacı yatar.

Kafeinin kimyasal yapısı yorgunluk hissetmemize sebep olan A2A reseptörü ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik kafeinin beyne etki etmesi için A2A reseptörü ile yarışmasını zorunlu kılar. Galip gelen kafein bileşeni A2A reseptörünün yerine geçerek etkisini göstermeye başlar. Bu sayede uykumuz açılır, zihnimiz berraklaşır ve hatta sinirli ruh halimiz yerini mutluluğa ve huzura bırakır.

19.yüzyıl yazarlarından “Honoré De Balzac” kahveye olan sevgisiyle de bilinir. “İnsanlık Komedyası” adlı eserini yazdığı sırada günde elli fincan kahve içtiği söylentiler arasındadır. Fransız bir dergide yayımlanan “Kahvenin Keyifleri ve Sancıları” başlığı altında şunları yazmıştır: “Kahve midenize kayar ve anında bir kargaşa hissedersiniz. Fikirler savaş alanındaki askerler gibi koşturmaya başlar ve yerini savaşa bırakır. Hatıralar rüzgarla birlikte dört nala aklınıza gelir.”

Yazarın etkileyici bir şekilde anlattığı bu süreç son derece hızlı bir şekilde 20-45 dakika arasında etkisini göstermeye başlar. Kafeinin kanda en yüksek olduğu an ilk yudumdan 1 saat sonrasındır, yarı ömrü 5-6 saat olup yaklaşık 10 saat sonra kan dolaşımından tamamen temizlenmiş olur.

Kafeini reseptörlerden ayrı tutamayacağımız gibi süreç ilerledikçe daha da ilişkili hale gelirler, kahve içtikten sonra hissettiğimiz değişiklikler bir takım hormon/nörotransmitter salgılanması sonucu ortaya çıkar: Dopamin, noradrenalin, glutamat... Her gün belli miktar kafein alırsak bir süre sonra aldığımız doz bizi uyanık tutmak için yetersiz gelmeye başlayacaktır. Bunun sebebi zamanla artan reseptör sayısına karşılık aynı kalan kafein molekülü miktarıdır.

Dolayısıyla yeterli nörotransmitter de salgılanamaz. Yarışı kazanabilmesi için daha çok askere ihtiyacı vardır ve ihtiyacını bize baş ağrısı, bitkinlik ve asabiyet şeklinde haber verir. Her şeyin fazlasının zarar olduğu bilinen bir gerçektir ve bundan kafein tüketimini artıran insanoğlu da nasibini alır. Bahsedilen olumsuzluklardan biri bağımlılıktır, yoksunluk sendromu gözlenebilir. Bir diğeri ise elbette diş sararmalarıdır. Pigment içeren içeceklerin (kahve, çay, kırmızı şarap vb.) diş renklenmelerine yol açtığı gözlenmiştir.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatrı vardır. Elbette ki size kahve tüketimini tamamen bırakın demiyoruz ancak dişlerinizi lekelenmelerden korumak için yapabileceğiniz bazı şeyler önerebiliriz: Kahvenizi mümkün olduğunca sütlü ve pipetle tüketmek, çayı az demli içmek. Tüm bu içecekler asit içerdiğinden ağız içi pH'ı düşürürler. Bu yüzden dişinizi içeceğinizi bittikten en az otuz dakika sonra fırçalamanız ağız içi pH'nın daha da düşerek mine tabakasının erimesini önleyecektir.

PRİMATLAR NEDEN "BABACIK" DİYEMİYOR?

Zeyneb Şehadet AKIN

Renkli tüyleri ve oyuncu kişilikleriyle sevdiğimiz dostlarımız olan papağanlar ve muhabbet kuşları etrafımızda "Babacık, seni seviyorum" diye uçuşırken kendimize en çok benzettiğimiz hayvanlar olan primatlar neden konuşmıyor?

Evet, biliyorum. Papağanlar konuşmuyor, taklit ediyorlar. Ancak ilgi çekici bir başlık için bu karşılaştırmaya ihtiyacım vardı. Papağanların taklit yeteneği ayrı bir konu olsa da kısaca: Sosyal toplumları içinde birbirini tanıma ve tabii ki çiftleşmek için ilgi çekmek (ne kadar yüksek ve farklı ses o kadar çiftleşme şansı) diyebiliriz. Peki cidden elimizde eğitmeni ve bakıcısı Francine Patterson'un "Goril İşaret Dili" dediği sistemin binden fazla işaretinin aktif bir kelime dağarcığına sahip olduğu bilinen ve bu işaretlerle kelime üretebilen Goril Koko örneği varken; Primatlar neden konuşmıyor?

Bu soruyu merak eden Viyana Üniversitesi'nde evrimsel biyolog ve bilişsel bilim insanı olan W. Tecumseh Sherman Fitch III, cevabı sanılanın aksine primatların vokal yetersizliğinde değil Darwin'in dediği gibi vokal akorlarını kontrol etme yetersizliğinde arıyor ve bunun için Princeton Üniversitesi'nde nörobilimci olan Asif A. Ghazanfar ile birlikte çalışmaya başlıyorlar.

Denek olarak kullandıkları uzun kuyruklu bir makak olan Emiliano'nun ; yeme, esneme ve çeşitli seslendirme ve dudak şapırtıları yaparken röntgen videosunu çekiyorlar. Videodan X-ışınlarını analiz eden ekip, Emiliano'nun ses yolunun 99 farklı konfigürasyonunu bir araya getirdi." Esasen maymunun vokal anatomisinin yapabileceği tüm olası şeylerin bir modelini oluşturduk" diyor Fitch. Daha sonra araştırmacılar: dudak, dil ve gırtlığın hangi konfigürasyonlarının çeşitli sesli harflere denk gelen frekansları ölçen bir dizi dilsel araç kullandılar.

Makağın sesli harf alanını hesaplayan ekip en azından teorik olarak , kabaca İngilizce olarak "A,E,I,O VE U"ya eşdeğer beş ayırt edici sesli harf üretebileceğini keşfetti. Son olarak Emiliano'nun ünlü ve ünsüz harf üretimini simüle eden bir bilgisayar programı kullandılar ve seslendirmek için ünlü harf yelpazesi geniş olan bir cümle seçtiler."Will you marry me?" bir insanla karşılaştırıldığında simüle maymun sesi düz ve çakıllı .

Ancak kelimeler açık ve anlaşılır. Sonuçlar makakların insancıl konuşma için mükemmel bir şekilde donatılmış olduklarını gösteriyor. Öyleyse neden? Fitch , maymunlar konuşma için vokal kasları üzerinde nöral kontrole sahip değiller eğer bir insan beyni ile kontrol edilselerdi konuşabilirlerdi diyor. İnsanlara konuşma hediyesinin ne zaman ve nasıl verildiğini tam olarak bilmiyoruz ama bu konuyu araştırmak için odaklanabileceğimiz bir genimiz var: FOXP2.

Konuşma ve dille ilgili keşfedilen ilk gendir ve mutasyonları ciddi bir konuşma ve dil bozukluğuna neden olur. Ancak ne FOXP2 geni sadece dil ile ilgilidir (akciğer ve bağırsak gibi diğer dokuların gelişiminde de rol oynar) ne de dil ilgili olan tek gen FOXP2'dir. Bu kadar komplike bir sistemden insanın konuşmasıyla ilgili çıkartacağımız kesin bir sonuca sahip değiliz henüz. Bize düşen ise biliminin mum ışığında pes etmeden aramaya devam etmek...

KÜÇÜK GÖRÜNEN BÜYÜK DEĞİŞİM: KENDİNİ DEĞİŞTİR, DÜNYA DEĞİŞSİN

Aynur ŞENYÜREK

Sen dünyasın, o yüzden sen değişirsen dünya değişir.

“Dünyada bir şeyi değiştirebilecek olsan neyi değiştirirdin?”

Eğitim diye bir ses yükseldi. Karanlık salonda sesin geldiği yöne doğru döndü bakışlarım, ışıklar o kadar loştu ki suratları ayırt etmek mümkün değildi. Hekimlik, ressamlık, çöpçülük... Çok fark olmasa mesela. Çöplerin toplanmadığı bir dünyada doktorlar nasıl yaşayacak? Doktorların olmadığı bir dünyada ressamlar... Aslında her şey birbirine muhtaç. Herkesin sevdiği mesleği yaptığı, puana göre değil sadece hayallere göre bir eğitim.

“Peki, o zaman herkes doktor olmak isterse? İnsanlar statü sever, yükseklik korkusu olanlar bile en yükseği hedefler.”

Adaleti değiştirmek isterdim dedi en ön sıradan, yüzünün sol yarısını görebildiğim bir kız. Üç yaşındayken sarhoş bir sürücünün annesine çarpmasıyla annesini kaybettiğini anlatırken salondan hiç çıt çıkmıyordu, kızın hıçkırık sesi yükseliyordu bir tek. Hiçbir ceza çektiğim acının telafisi olamaz, geçen yıllarımın kaybını parmaklıkların ardı hafifletebilir mi? Onun yaşamaya hakkı olduğunu düşünmüyorum.

“Hissettiğinin aynısını hissetmesini dilemek adalet değil, intikam dürtüsüdür. Peki ya onun hiçbir şeyden haberi olmayan, evinin kapısında babasını dört gözle bekleyen o masum çocuğun günahı ne? Böyle bir babaya sahip olmak mı?”

Aileleri değiştirmek isterdim, hiçbir çocuğun mutsuz bir ailesi olmasın. Hayata hepimiz aynı noktadan başlasak? Sevgisiz evliliklerin sorumluluğunu masum yürekler stlenmese mesela. Her ocuk ilgiyle büyümek ister, küçücük bir ilgiye hemencecik şumarır. Sevgisiz büyüyen bir ocuk nerede ufacık bir sevgi görse kocaman bir anlam yükler. Ve acımasız bir ders verirler.

“Aileyi değiştirdin, çevreyi nasıl değiştireceksin? Aile yol gösterecek fakat o yolu yürüyecek olan ayaklar başka. Zorlamayla yol yürünmez.” İnanları değiştirsek sorun kökünden zlmez mi efendim? Heyecanla atılmıştı, dünyayı kurtaracak bir fikri beyan ediyormuş gibi. İnsanlar değişe içlerindeki kötü niyet olmasa dünya güzel bir yer olurdu, yaşanılabilir bir yer. Korku ve endişe barınmasa yüreklerimizde, koşulsuzca gvenebilesek... Bir karşılık beklemeden fedakrlık yapsak, bir neden aramadan sevsək. Yormadan ve yorulmadan yaşayabilesek bu hayatı harika olmaz mı? “Merdivenleri kıp yanıma gelir misin?” şaşkın gözlerle çevresini inceledi, cesaret vermek için elimle yolu gösterdim. Başını sallayarak önünde duran merdivenleri adım adım ktı, her adımında gözleriyle kontrol ediyordu.

Kürsüye ilk ayak bastığında sahneye arkasını dönüp izleyicilere baktı, oturduğu yerden bu kadar kalabalık olduğunu tahmin etmiyordu. Hayretler içinde kalmıştı. Sahneye yanına geldiğinde mikrofonu ona uzattım. Almakta tereddüt etti, ellerinin arasına bırakıp anlat dediğimde neyi anlatacağını bilemedi, hayatınla ilgili herhangi bir şey. Sessizdi, birkaç dakika bekledikten sonra mikrofonu elime aldım. “Yorulmadan ve mücadele etmeden anlatacak hikyen olamaz. Mücadele etmesen bir kıymeti kalır mıydı hayatın? İnanları değiştiririz fakat kötü olmasa iynin kıymetini anlayabilir miydik? Karanlık olmasa ışığı fark edebilir miydik? Salonda sessizlik hüküm sürerken bir cevap bekledim.

“Dünyada bir şeyi değiştirebilecek olsan neyi değiştirdin?” Daha yüksek sesle sorumu yineledim, bir cevap alamadım. En arka sırada bir ayaklanma göründü. Tek başına oturan yüzünü ayırt edemediğim sesi tok, uzunca bir gölge vurdu gözlerime. “Peki, siz profesör, siz neyi değiştiririniz?” Bir iki adım ne ilerledim, tüm gözlerin üstümde olduğunu bakmasam bile hissediyordum. “Kendimi, kendimi değiştirdim. Herkes dünyayı değiştirmek istiyorum der. Nereden başlayacağız? Dünya kocaman... nce kkk bir değişim yapsak, sadece kendimizi değiştirsek. Her birimiz... Bir bakmışız dünya değişmiş.” Ben buna kkk görünen büyük değişim diyorum...

DIŞ HEKİMİ SADECE DIŞ PROTEZİ Mİ YAPAR?

Hatice KANTER

Diş hekimlerinin yaptığı protezler sadece diş proteziyle kalmaz. Evet, yanlış duymadınız; Burun, göz, kulak hatta ayak baş parmağı protezi bile yapabiliriz.

Tüm protez süreçlerinde en önemli noktalardan biri doğru ölçü alabilmektir. Protez hocamın dediği gibi, en güzel ölçüyü diş hekimleri alır. Bu konuyu başka makalelerden araştırmanızı isteyerek ölçüyü alabildiğimize göre gelelim bu protezlerin nasıl ve hangi durumlarda yapıldığına.

Çene yüz bölgesinde kanser cerrahisi, travma ve doğumsal sebeplere bağlı olarak görülen eksiklik veya bozukluklara çene - yüz defektleri denir. Çene yüz bölgesindeki bu defektler hastada estetik ve fonksiyonel problemler oluşturabileceği gibi aynı zamanda; Endişe, değersiz hissetme, sosyal yetersizlik gibi psikolojik sorunları da ortaya çıkarır.

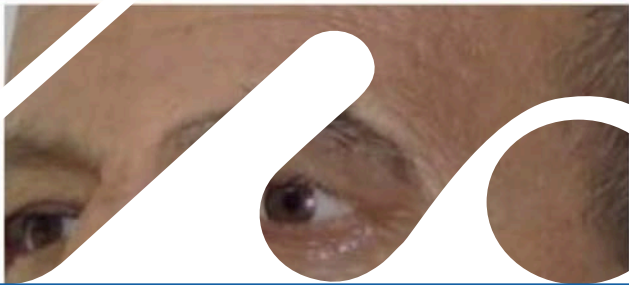
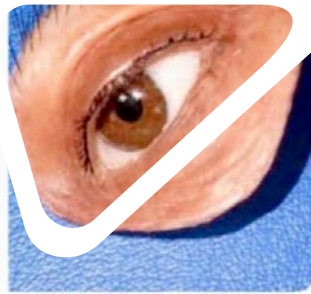
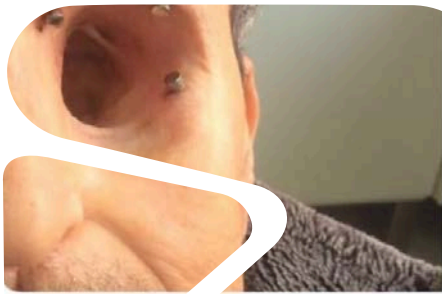
Çene ve/veya yüz bölgesinde bir eksikliği olan hastanın tedavisinde hastanın kendisi ve ailesi, onkolog, cerrah, radyoterapist ve çene yüz protezi uzmanının oluşturduğu bir multidisipliner yaklaşıma ihtiyaç vardır. Doku veya organ eksikliklerine bağlı bu defektlerin tedavisinde cerrahi ya da protetik yöntemler kullanılır. Her iki yöntemin de birbirine göre çeşitli avantaj ve dezavantajları vardır. Genellikle küçük defektlerde cerrahi yöntem tercih edilirken cerrahi rekonstrüksiyonun yapılamayacağı durumlarda çene - yüz protezleri iyi bir alternatiftir. Protetik tedavinin cerrahi tedaviye göre daha iyi estetik sonuç sağlaması, ucuz olması, cerrahi işlem görmüş bölgenin temizlenmesine izin vermesi ve periyodik değerlendirme olanağına sahip olması gibi avantajları da vardır.

Yüz protezlerinin tutuculuğu geçmişte adezivlerle, doku girintileri ve mekanik tutucular ile sağlanmıştı. Adezivlerin doku girintilerinin ve mekanik gereçlerinin tutuculuğu sağlamada yetersiz kalması çalışmacıları yeni arayışlara yöneltmiştir. Günümüzde yüz protezlerinin tutuculuğunu ve stabilitesini sağlamada osseointegre implantlarından yararlanılır.

Yüz hasarlarının protetik tedavisinde ekstraoral implantların kullanılması güncel bir yaklaşımdır. Ekstraoral İmplantlar, yüz protezlerinin başarısında önemli yer tutan estetiğin sağlanmasını kolaylaştırmış ve tutuculuğu artırmıştır. İmplant destekli protezlerde çeşitli tutucu sistemler kullanılır. Ekstraoral protezlerde bar, miknatis veya bu iki tutucu sistemin kombinasyonu kullanılır. Bunun yanında küresel bağlantı da kullanılan diğer bir tutucu sistemdir. Tutucu tipinin seçiminde; İmplant uygulanacak bölgede hareketli dokunun olup olmaması, dokunun kas aktivite durumu, protezin rijitliği ve hastanın hijyeni sağlayıp sağlayamayacağı belirleyici olan faktörlerdir..

Çene -yüz protezlerinin yapımında geçmişten günümüze kadar: Fildişi, ağaç,mum,cam, kumaş,deri,metal,vulkanit,porselen, kauçuk,lateks ve akrilik rezin gibi çok farklı malzemeler kullanılmıştır . Yüz protezlerinde kullanılacak malzemelerin dokuyla uyumlu, dayanıklı,hafif ve yarı şeffaf olması tercih edilir. Bu gereksinimleri karşılamak amacıyla yüz protezlerinde günümüzde daha çok polimetilmetakrilatlar, plastisite ajan ilaveli kloritler, poliüretanlar ve silikon esaslı elastomerler kullanılmaktadır. Fakat teknolojinin gelişmesiyle birlikte günümüzde farklı materyaller de bu alanda kullanılmaya başlanmıştır. Bu amaçla yeni geliştirilen çene -yüz protez materyalleri arasında silikon blok kopolimeri,polifosfazenler, köpük silikonlar ön plandadır.

Protezin uzun ömürlü olmasını istiyoruz ve diş hekimleri olarak elimizden geleni yapmaktayız ama bunun için sadece kullanılan materyaller, teknikler ve hekim becerisi yetmemektedir. Protez yapımı sonrası hastanın yeterince bilgilendirilmesinin sağlanması ve hastanın sık sık kontrollere çağrılarak takibinin yapılması da kritik bir öneme sahiptir. Şunu da söylemek gerekir ki Sorumluluğun Bir kısmı da hastadadır . Hastaların hekimin talimatlarına uyması ve kontrol randevularına mutlaka gelmesi gerekir. Yüz protezi yapılmış hastalar sigara içmekten kaçınmalı, protezini güneş ışığı altında uzun süre bırakmamalı, protezi temiz tutmak için mutlaka zaman ayrılmalıdır.

Protezin günlük temizliği yumuşak bir diş fırçası,hafif sabun ve ılık suyla yapılmalıdır. Çene-yüz protezlerinin başarısı açısından yetersiz hijyene sahip olan, protez kullanma talimatlarına uymayan , hekim ile koopere olmayan psikolojik olarak dayanıksız kişilere yapılan çene yüz protezlerinin başarılı olması zordur. Çene yüz protezlerinin başarısında doğru endikasyonun yanında doğru materyallerin doğru tekniklerle uygulanması ve hastanın yeterince bilgilendirilmesi oldukça önemlidir. Doğru endikasyonlar, koopere hastalar ve hekimin araştırma şevkinin tükenmemesi başarının anahtarlarıdır.

YALNIZ EVİN BAHÇESİNDEKİ RENKLER

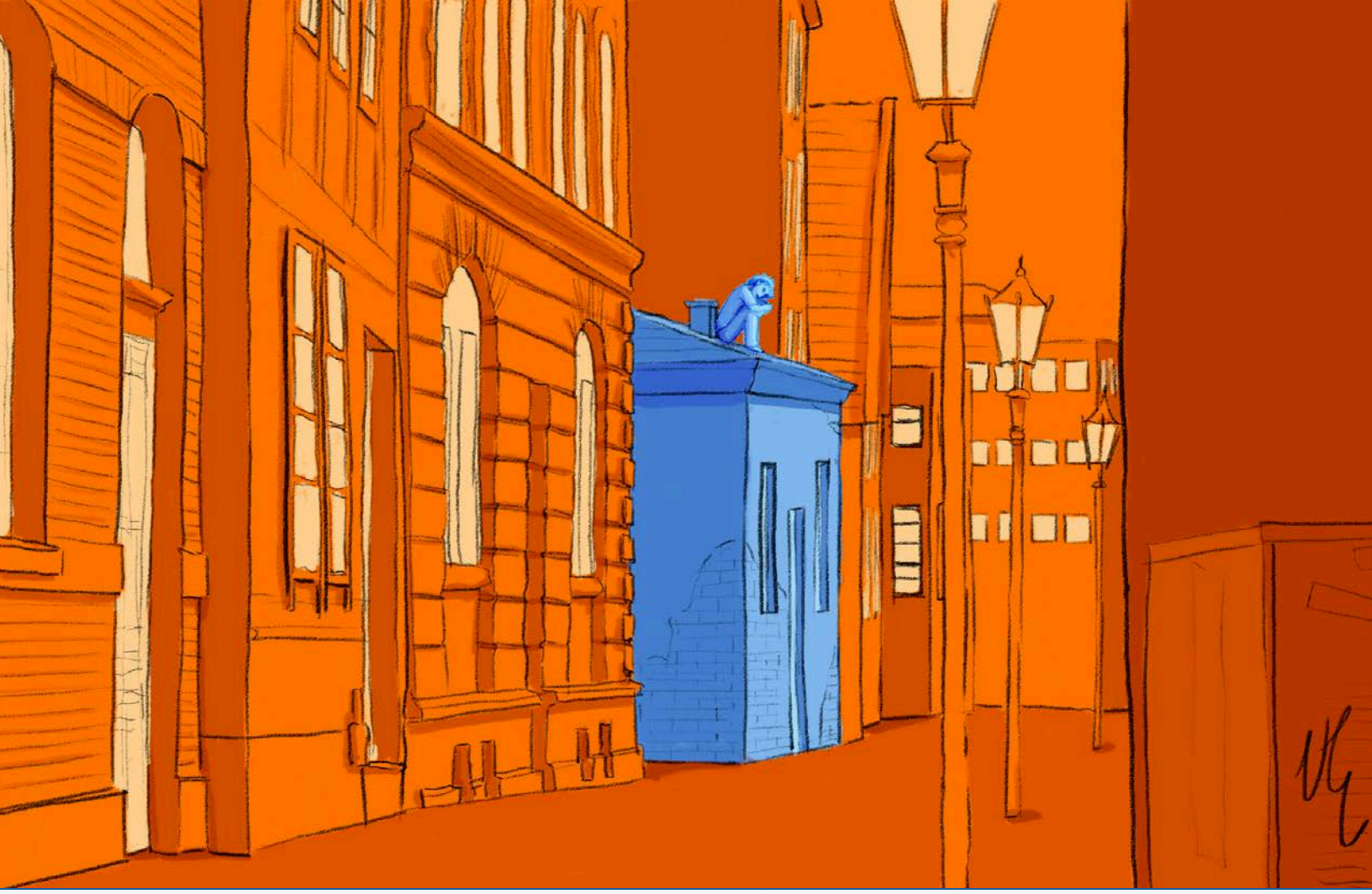
Mihriban BEKTAŞ

Gece ayı izlemek için aralık bıraktığım perdenin sabah yüzüme güneşin yakıcı ışığını vurabileceğini akıl edememiştim. Kulağımda akşamdan takılı kalan kulaklığın, perdenin aralığından gelen ışıktan kurtulmak için arkamı dönerken çıkmasıyla güne kötü bir başlangıç yaptığımın az çok farkındaydım. Açıkta kalan kulağıma müziğin sözlerinden farklı bir ses geliyordu, ne olduğunu merak ettiğim için o bitkinliğin içinde hızla diğer kulaklığı da çıkardım, meğer sadece kapağı vurma sesiymiş. Bana kalsa umursamaz, yatmaya devam ederdim ama annemin yan odadan "Haziran kalk, şu kapağı bak" demesiyle yataktan fırlamam bir oldu. Sabahın yedisinde kim böyle alacaklı gibi kapağı çalıyordu, ayrıca annem neden küçük çocukları değil de beni çağırıyordu, ben bunları düşünerek kapağı doğru ilerlerken odadan bir fisilti duydum, az çok ne olduğunu tahmin edebiliyordum; "Beni sorarlarsa annem uyuyor dersin.". Annemin klasik sözlerinden biri olduğundan sözünü bitirmesini beklemeden çalan kapağı baktım. Kışın en soğuk günlerinden biriydi, birkaç güne kalmaz kar yağabilirdi tahminimce. Kapağı açar açmaz yüzüme çarpan soğukla kendime geldim, bakışları mahcup surata bakakaldım, o da bana baktı uzun süre bir şey demeden, ne olduğunu sormak için tam "Efend..." diyecekken sözümü yarıda keserek sorusunu yöneltti, acelesi var gibiydi, aslında acelesinin olması bir bakımdan iyiydi çünkü şu son iki dakikada soğuktan donacak kadar üşümüştüm.

Dün akşam geri dönüşüme gidecek diye kapağı bıraktığımız kitapları sordu, öyle yoldan geçerken gözüne takılmış, göze takılmayacak gibi de değildi. Düşüncelerimin arasına bir ok gibi saplanan sözlerine devam etti. "Atacak mısınız bu kitapları, eğer çöpe atacaksanız alabilir miyim sobada yakmak için?" Bir an ne söyleyeceğimi şaşırdım, bütün mahallede sadece onların soba yakıyor olması, güçlerinin ancak buna yetmesi kalbimin derinliklerinde büyük bir ağrı hissi uyandırmıştı, o sobayı yakmak için odun, karton bulamadıklarını düşündükçe de kendimden utanıyordum, şurada birkaç dakikalığına, kadına cevap vermek için bile beklediğimde halimden şikayet ederken, bu dışarıdaki soğukluğun ben ve benim gibi insanların soğukluğu olduğunu daha iyi anlıyordum şimdi. O an ağzımdan sadece şu kelimeler çıktı: "Anneme bir sorayım, onları biz geri dönüşüme ver..." derken kadının aşağı doğru yöneldiğini gördüm, içinde buruk bir hisle kadını durdurmak için "Bir dakika bekleyin, lütfen" deyip içeri girdim, yirmi üç yaşına gelmiş bir birey olarak hala bazı şeylere kendi başıma karar veremeyecek kadar aciz miydim, yine her zamanki gibi beni teselli eden iç sesimin bunun aksini iddia eden, sadece bir karar vermeden annemin onayını almam gerektiği düşüncesi, beni biraz olsun avuttu diyebilirim. Annem kapının hemen kenarındaki odada olduğu için benim tek kelime dahi etmeme izin vermeden, kafasını aşağı yukarı sallayarak, yine fisildar ses tonuyla "ver, ver" dediğini gördüğümde üstümden kocaman bir yük kalkmışçasına dışarı çıkıp "Alabilmişsiniz." dedim. O anın soğukluğuyla, ağzımdan çıkan kelimenin, en az düşüncelerim kadar anlamsız olduğunu kadının "Ne?" der gibi bakışlarını görünce anladım.

Artık bu anlamsızlığa bir son vermek için "Alın, alın, hepsini alın." demekle yetindim. Kadın yine bir şeyler söyledi ama aklımda başka düşünceler olduğu için ne söylediği hakkında bir fikrim yoktu, sadece küçük çocuğuyla kitapları evine birkaç seferde taşınması bitene kadar beklediğimi hatırlıyorum, gerisi aklımdan silinmiş. Kapağı kapatıp sıcak yatağıma dönecekken annemin odasından "Haziran gel bir yanıma, ne dedi?" diye sormasıyla onun odasına girdim, biraz buruk hissettiğimden fazla bir şey söylemeden "Zaten hemen kapının yanındasın, her şeyi duymuşsundur." deyip hızla odasından çıktım. Aslında güne kötü bir başlangıç yapmamın yanı sıra karşılaştığım duruma karşı hissettiğim karmaşık duyguların, gözyaşlarını tek kelime dışarı gönderebileceğini hissettiğim için o atmosferden kaçmaya çalışmışım, annemin yanında ağlayarak kendimi biraz daha aciz hissetmek istemiyordum. Uzun koridordan kendi odama ilerlerken önünden geçtiğim diğer odalara bir göz attığımda evde annemle benden başka biri olmadığını fark ettim, kafamda çalan dong sesiyle de günün pazartesi olduğu aklıma geldi. Bir baltaya sap olamayıp günün yarısını evde yatarak geçiren ben iken fazla sorgular bir tavırdaydım, birbirini takip eden diğer günlerde olduğu gibi. Odaya girdiğimde yatağın üstünde açık bıraktığım yorganın soğumuş olabileceği korkusuyla elimi çarşafın üzerinde gezdirmemle galibiyet sevinci yaşamışcasınayatağın içine girmem bir oldu, en azından dışarıdaki eksi bilmem kaç dereceden iyidir diye düşünerek yorgana sımsıkı sarıldım.

Yine gözüm aralık bıraktığım perdeye ilişti, güneş aynı yerinde değildi ya da korkunç bulutlar onu esir almıştı. Bu düşüncelerle aslında kendimi oyalıyordum, kapağı gelen komşu kadını düşünmemek içindi verdiğim bu mücadele. Aklımdan çıkartamadığımdan pencereye yöneldim, kadının evi bizimkinden birkaç bina ötedeydi, gözlerimi hafif kısarak baktığımda evin yarısını net bir şekilde görebiliyordum. Kadın ortalıkta görünmüyordu, ama küçük bacalı evleri en az onlar kadar yalnız "Ben buradayım!" diye haykırıyordu. Düşüncelerle dolu kırk iki dakikanın ardından bacadan ilk duman çıkmıştı, rengi hiç görmediğim bir gri, hüznün ve sefaletin grisiydi. Diğer tarafından baktığımda bu bir umuttu da aynı zamanda, sıcak bir yuvanın habercisiydi, bu dumanın rengi umudun mavisiydi, sıcak alevlerin sarısıydı, benim için bütün renkleri.

Yüzümde beliren sebebini bilmediğim hafif bir tebessümle perdeyi tamamen açarak bütün gün orayı, o yalnız evi seyrettim. Orası benim düşünce dünyamdı artık. Sayısız geceler gündüzleri, gündüzler geceleri takip etti, bense her gün orada, o pencerenin karşısındaki mavi sandalyede oturup orayı izliyordum elimde küçük bir takvimle. Son günlerde kendimi kötü hissetmeye başlamıştım çünkü takvimde ilk günlerin aksine renksiz günler artıyordu, sıcaklığın rengine boyadığım günleri son günlerde göremez oldum, dizimin üstündeki takvimde boyayamadığım her gün, genç bir annenin çocuklarına sıcak bir yuva veremediği bir gün demektir. O bacadan duman çıkmadıkça içimden kopan parçalar beni yok edecek kadar artıyordu, belki de burada böyle nöbet tutarcasına beklemek bana hiç iyi gelmedi, yirmi yedi günün sonunda artık sıcak yatağıma geri dönüyordum dayanılmaz düşüncelerden biraz olsun kurtulmak için yatağıma yattığım gibi gözlerimi kapadım, aklımda tuhaf düşünceler dolanıp dursa da kaç günlük zihinsel yorgunluk gözümü kapayana kadar uyutmuştu beni.

Uyandığımda saat öğleden sonra ikiydi, bir ses vardı ki bütün mahalleyi etkisi altına almış gibi bir hüznün vardı üstünde. Anneme seslendim ama bir yanıt alamadım, ses sokağın ilerisinden geliyordu, cama koştum, uyuduğum o aralıkta yolların üstü beyaza boyanmıştı, sesin kaynağı da günlerdir izlediğim yalnız evdi bu sefer bacasından hiç görmediğim kadar duman çıkıyordu, rengini tarif edemiyordum, etrafı insan doluydu, kalbimin sesi bu sesi bastırarak kadar şiddetli atmaya başlamıştı. Bütün mahalleyi etkisi altına alan bu sesin sebebi neydi? Yolda bir kadın, gözlerimi hafif kısarak baktığımda annem olduğunu anlamıştım, eve doğru geliyordu. Üstümdeki pijamalarla hiç düşünmeden kapıya koştum, bulduğum ilk terliği ayağıma sokuşturup anneme doğru hızlı adımlarla ilerledim, ayağım sürekli çıkıyordu terlikten, teki yarı yolda benden ayrılmıştı zaten.

Annemin suratının şekli uzaktan hiç iyi görünmüyordu, yakınına geldiğimde yerdeki karla aynı renge bürünmüş bir surat vardı karşımda, annemden olanları öğrenmeye çalıştım, yine bencilce bir merakla. Annemin olanları dile dökmeye gücünün yetmediği her halinden anlaşılıyordu, daha fazla zorlamadan koştum, yalınayak sadece koştum yalnız eve. Etraftaki insanlar izlemeye gelmişler her hallerinden belli, kalabalığın içinden zorla da olsa evin kapısına vardım, içeriye adımımı atar atmaz gördüklerim karşısında gözyaşlarına hakim olamadım, günlerdir yanmayan soba, bu sefer küçük çocuğa can olmak için yanıyordu. O çocuğun soğuktan can verdiği bu yalnız ev, şimdi sadece meraklı insanlar yüzünden kalabalıktı. Yalnız ev şimdi daha yalnızdı.

YANAN AĞIZ SENDROMU

Betül ÇELEN

Sadece yanlış anladığımız bir his mi? Yoksa aşk gibi hem doktor hem hasta mı yanacak? Aslında aşk gibi hayatımızın her anında iç içe olduğumuz; konuşma, çiğneme ve estetik işlevlerle baş gösteren bir sendrom.

Şikayetler arttıkça hasta yemeklerden tat alamama gibi durumlar da yaşayabilir. Hastamız depresyonda mı yoksa fizyolojik bir rahatsızlık mı yaşıyor? Hastalarımızı ruhsal açıdan değerlendirdiğimizde sadece yemeklerden değil hayattan da tat alamadıklarını fark ettik. Hastalarımızın anksiyete ve depresyona eğilimli olduğunu gözlemledik.

YAS'ta psikolojik ve fizyolojik etkiler birbirinden bağımsız değil, iç içe geçmiş bir örgü şeklindedir fakat etkeni belirlemek bizleri çözüme birkaç adım yaklaştıracaktır. Bunun için öncelikle hastalığın tanımına ve belirtilerine birlikte bakalım.

Yanan ağız sendromu (YAS), ağız mukozasını etkileyen, genellikle mukozal lezyonlar veya diğer belirgin klinik belirtiler eşlik etmeyen, kronik bir ağız ağrısı veya yanma hissidir. YAS hastası ağızda sürekli yanan bir ağrı yaşar. Hasta ağzının bazı kısımlarını yanyor gibi hissetse de dokunulduğunda sıcaklık olmaz. Ağrıyan bölgede kızarıklık görülmez. Ağız içi muayenesinde patolojik lezyon görülmemesi ve hastanın psikoterapiye olumlu yaklaşmaması teşhis ve tedaviyi güçleştirmekte; bu noktada hasta ve hekimi uzun ve zorlu bir süreç beklemektedir.

Hastanın dilinde, damağında, dudaklarında, diş etlerinde veya yanağında orta ila şiddetli derecede yanma hissi olabilir. Hasta bu yanma hissini tarif ederken ağzının sıcak bir yiyecek veya içecekten haşlanmış gibi tarif eder. Genelde bu his sabah başlar ve akşama kadar zirveye ulaşır, gece hafifler ve yemek yerken hissedilmez. Bazı hastalar her zaman yanma hissine sahip olabilir. Bazen acı gelir ve gider. Yanmanın yanı sıra dilde uyuşma veya karıncalanma, acı veya metalik bir tat alma veya kuru ve ağrılı bir ağız diğer belirtiler arasında sayılabilir.

Hastanın hayatını etkileyen bu şikâyetlerin altında yatan nedeni incelediğimizde birkaç olası nedenle karşılaşmıştı.

Primer (birincil) YAS: Yanan ağız birçok hastalık veya hastalığın belirtisi olabilir. Doğru bir teşhis için hekim anormallikleri kontrol etmek amacıyla bazı testlerin(oral sürüntü,alerji,tükürük akışı ve kan testleri) yapılmasını isteyebilir.

Sekonder (ikincil) YAS: Açık ve tanımlanabilir bir neden mevcuttur. Bu neden kişiden kişiye değişebilir. Olası nedenler stres, kaygı, depresyon veya hormonal değişiklikler olabilir. Alerjiler, belirli türdeki diş macunlarına veya gargaralara karşı reaksiyonlar, bazı ilaçlar (Antihipertansifler ağızda yanma gibi yan etkilere neden olabilir.), ağız kuruluğu, yaşlanma, reflü, ağız enfeksiyonları, beslenme eksiklikleri, şeker hastalığı, tiroit problemleri gibi nedenler de sayılabilir.

Neden olan belirli bir tıbbi durum tespit edilirse altta yatan sağlık sorunu için ikincil YAS tedavileri uygulanabilir: Mide asidini nötralize eden ilaçlar, tükürük üretimini artıran ürünler, vitamin takviyeleri, oral enfeksiyonlar için ilaç veya ağrı kesiciler reçete verilebilir.

Altta yatan sağlık sorunu tespit edemezsek hiçbir şey yapmayacak mıyız?

Tabii ki hayır. Semptomların hafiflemesine yardımcı olabiliriz.

Küçük buz parçaları emmek, gün boyunca soğuk sıvılar tüketmek, şekersiz sakız çiğnemek, yanma hissini kötüleştirecek asitli ve baharatlı yiyeceklerden kaçınmak, ılık su ve kabartma tozuyla gargara yapmak, yoga-egzersiz-meditasyon gibi basit ama etkili çözüm yolları sunulabilir. Tüm bunların yanında YAS tedavisinde; lokal anestezikler, topikal klonazepam, trazadon, antidepressanlar, bilişsel davranışçı terapiler, vitamin E, alpholoic asit gibi ilaçlar etkili olabilmektedir.

Hastaların şikayetleri genelde duygusal ve stresli olaylardan sonra ortaya çıkar. Herkes YAS'a sahip olabilir; yetişkin nüfusun %1-5'ini etkilediği tahmin edilmektedir. Ancak esas olarak orta yaşlı hastalarda ve menopoz sonrası kadınlarda görülme sıklığı fazladır. Bu tür hastalarda psikolojik etmenler akla gelmelidir çünkü sevilen birisinin kaybı, işlevsel yetersizlik, devam eden fiziksel hastalık, günlük yaşam etkinliklerinde başkalarına bağımlılık, otonomi kaybı, ekonomik yetersizlik ve sosyal destek kaybı gibi negatif yönde değişiklikler yaşadığında YAS görülme ihtimali artar.

Sonuç olarak, YAS'ın kompleks ve multifaktöryel etyolojisi, bu hastaların tedavisinin planlanmasında multidisipliner yaklaşımı gerektirmektedir. YAS tanısı kesinleştikten sonra hastanın tedavisi kişiye özgü olarak planlanmalıdır. YAS hastada bazen aylar veya yıllar boyunca sürebilecek oral disesteziye neden olabilir ve hastayı belki de hayatının geri kalanında etkileyebilecek uzun vadeli bir tedavi süreci bekleyebilir. Hasta ve hekimi zorlayan bu tedavi sürecinde sürekli iletişim, tedavi başarısını olumlu etkilemektedir.

Hastaların bu kafa karıştırıcı bozuklukla başa çıkmasına ve daha iyi bir yaşam kalitesi elde etmesine yardımcı olmak için YAS konusunda bilgili olmamız önemlidir. YAS bazılarımızın kulaktan dolma bilgilerle duyduğu, bazılarımızın adını hiç duymadığı, başına gelmeden ismen ve cismen hiç tanımadığı ancak tamamı ile içimizde yaşayan biri gibidir. O da bizden biridir, belki sokakta gördüğümüz yaşlı teyzede belki de daha küçücük bir çocukta mevcuttur. Onu tanıyalım, tanıyalım ki bir gün kapımızı çalıp içeri daldığında beklenmeyen misafir gibi ortada kalmayalım.

CARAVAGGIO'NUN "DIŞÇI"SI

Büşra YILDIRIM

Ünlü ressam Caravaggio'nun çok da ünlü olmayan eseri: Dişçi
Resimden önce ressamımızdan bahsetmek daha yerinde olacaktır.

Resimden önce ressamımızdan bahsetmek daha yerinde olacaktır.

Michelangelo Merisi da Caravaggio (d.29 Eylül 1571 - ö.18 Temmuz 1610) .İtalyan ressam. Barok akımı denince akla ilk gelen, akımın ilk büyük sanatçısı. Oldukça karanlık, talihsiz ve üzücü geçen bir çocukluğa sahip ressamımızı gelecekte de pek parlak günler beklemez. Küçükken bir ressamın yanında çırak olarak başlar bu işe. Oldukça yetenekli ressamımız bir kardinal tarafından keşfedilir. Geçmişin kayıp travmaları onu çok etkilemiştir. Oldukça değişik ,korkutucu yönleri vardır.Bir katildir aynı zamanda.

Ressamlık onun işidir. Eserlerinde kesilmiş bir kafayı çok sık görebiliriz. Hatta bazı kafaların modeli kendisidir. Bu yöntem belki de yaşadıklarından ötürü kendini cezalandırmak, vicdanını susturmak için kullandığı bir yöntemdir.

Onun eserlerinde ışık - karanlık anlamına gelen İtalyanca "chiaroscuro" tekniğini çok net görürüz. Resimlerini dramatik bir açıyla ele alan ressam ışık - gölge kullanımında çok başarılıdır. Aziz Matta'nın Çağrısı, Judith Holofernes'in Başını Keserken, Medusa, Isa'nın Mezara Konulması , Lute Player, Young Sick Bacchus, Boy with a Basket of Fruit, David with the Head of Goliath... Gözümüzün aşına olduğu ünlü eserlerinden bazıları.

Caravaggio kendisinden önceki döneme tepki koyan resimde gerçekçiliği ön planda tutan bir ressam. Onun gerçekçiliği hem toplumsal hem sanatsal açıdan tartışmacı özellikler taşıyan karakterinden dolayı yeniydi. Evet , bir sanat eseri hem gerçektir hem idealdir. İdeası olmayan bir resim fotoğraftan farksızdır. Bu nedenle sanat eseri denebilecek realist resimler ressamın hayal gücünü de içine alarak gerçekliğe vurgu yaparlar.

Yaşadığı devirde din maskesi altında toplumsal ve politik amaçları olan , Reform karşıtı düşünceler mevcuttu. Rakipleri ideal güzelliği savunan ancak ideal güzelliği de yüksek sınıfların asalet ve gösterişi olarak ifade edenlerdi. (Caravaggio çağdaşlarına rakip gözüyle bakan hatta yeri geldiğinde hakaret etmekten çekinmeyen biri.)

Gerçekçiliğe ilgi duyan Caravaggio resimlerinde çağdaşlarına kıyasla daha yüksek ahlaki standartları kullanmayı, dini sahneleri sıradan insanların hayatına göre yansıtmayı tercih etmiştir.

Resimlerine teknik olarak göz atarsak ışık etkisini ,sıcak renkleri hemen farkedebiliriz. Caravaggio 'nun figürlerinin toplandığı odaya verilen önem çokça vurgulanır .

Oda , figürlerin hareketini gösteren bir unsurdur , hareketle birlikte onları kavrar ve eylemselliği fark ederiz .Işığın işlevi resmin izleyicisinin dikkatini odanın ortasındaki figürlere çekmek ,hikayeyi anlatmak ve geri kalanı gizlemektir.

Caravaggio'nun kullandığı ışık etkisi gerçektir ama ışık keskin kontrastlarıyla formu daha net gösterebilmek için fantastiktir; ressamın hoşuna gidenleri göstermek ya da gizlemek için gelişigüzeledir.

Doğal ışık etkisi yoktur , dikkatli bakılırsa mantıksal hatalar olduğu da fark edilir. Yani ressamımız ışığın doğal değil sanatsal ışık olması taraftarı. Kullandığı ışık da hikaye anlatmak için oldukça elverişli.

Işık - gölge kontrastının keskinliği hacmi plastisiteye yaklaştırır. Hacimler ,figürlerin dış görünüşü ve bedenlerin gerçekçiliği (keskin kontrast) tasvirdeki manevi güçte azalmaya neden olsa da üslubuyla 17.yy İtalyan , Fransız ve İspanyol ressamlarını etkilemiştir.

İşte Caravaggio'nun irite edici (!) eseri. Işık - gölge tam da bahsettiğimiz gibi. En sağdaki kadını birkaç eserinde daha görebilirsiniz. Dişi çekilen adam, diş çekimini izleyen beş kişi ve sol altta minik biri. Son olarak resmin başrolü ; masada ve elinde malzemeleriyle hastasının dişini çeken "Dişçimiz".

Yanan Ağız Sendromu;

1. Javali MA.Katmandu Univ Med J (KUMJ). 2013 Nisan-Haziran;11(42)::175-8. doi: 10.3126/kumj.v11i2.12498.
2. Bender SD.Dent Clin Kuzey Am. 2018 Ekim;62(4):585-596. doi: 10.1016/j.cden.2018.05.006. Epub 2018 27 Temmuz.
3. Medically reviewed by Christine Frank, DDS — Written by Scott Frothingham on October 24, 2019
4. Takenoshita M, Sato T, Kato Y, Katagiri A, Yoshikawa T, Sato Y, Matsushima E, Sasaki Y, Toyofuku A. Psychiatricdiagnoses in patients with burning mouth syndrome and atypical odontalgia referred from psychiatric to dental facilities. Neuropsychiatric Disease and Treatment. 2010;6:699-705.
5. Carlson CR, Miller CS, Reid KI. Psychosocial profiles of patients with burning mouth syndrome. J Orofac Pain. 2000;14:59-64.
6. David G, Graciela FB, Miguel AA, Fernando MS. Burning Mouth Syndrome. International Journal of Dermatology. 1995;34:483-7.
7. Erdoğan ve ark.,Zorlu Oral Hastalıklarda Güncel Tedavi: Yanan Ağız Sendromu, Türk derm 122 2012; 46 Özel Sayı 2: 119-22
8. Grant I, Patterson TL, Yager J. Social supports in relation to physical health and symptoms of depression in the elderly. Am J Psychiatry. 1988;145:1254-7
9. Aksüllü N, Doğan S. Relationship of social support and depression in institutionalized and non-institutionalized elderly. Anatolian Journal of Psychiatry. 2004;5:76-84.
10. Dr. Etem Erdal Erşan, Anksiyete Bozukluğu ve Depresyon Bağlantılı Yanan Ağız Sendromu: Bir Olgu Sunumu,Dergipark dergisi. 2013; Volume: 3, Number: 2 Etem Erdal Erşan1
11. Pinto A , Stoopler ET, DeRossi SS, Sollecito TP, Popovic R.Gen Dent. 2003 Eylül-Ekim;51(5):458-61; sınav 462.
12. | Journal of Complementary Medicine, Regulation and Neural Therapy Volume 10, Number 2 ~ 2016

Primatlar Neden "Babacık" Diyemiyor;

1. W. Tecumseh Fitch, Bart de Boer, Neil Mathur and Asif A. Ghazanfar , Monkey vocal tracts are speech-ready <https://advances.sciencemag.org/content/2/12/e1600723>
2. Why do parrots have the ability to mimic? <https://54.165.45.60/article/experts-parrots-mimic/>
3. What can animal communication teach us about human language? <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rstb.2019.0042>
4. Koko (gorilla) [https://en.wikipedia.org/wiki/Koko_\(gorilla\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Koko_(gorilla))
5. FOXP2 gene <https://ghr.nlm.nih.gov/gene/FOXP2>

Caravaggio'nun "Dişçi"si

Lionello Venturi ,Resme Nasıl Bakılır
,Kasım 2018.